

PRAGMATIK LAKUNALAR: NUTQ ODATLARI VA ILTIFOT STRATEGIYALARI

Latipov Sherzod Foziljon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti, Amaliy ingliz tili kafedrası o'qituvchisi

werrzodd@gmail.com +998996062806

ORCID ID 0009-0004-5012-3866

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 6-noyabr 2025-yil Tasdiqlandi: 10-noyabr 2025-yil Jurnal soni: 16-B Maqola raqami: 11 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1296 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS pragmatik lakuna, iltifot strategiyalari, nutq aktlari, kross-madaniy pragmatika, madaniy skriptlar, relevans nazariyasi.	Maqolada pragmatik lakunalar nutq odatlari, illokutiv kuch va iltifot me'yorlari darajasidagi nomuvofiqliklar sifatida talqin etiladi. Tadqiqot Grice kooperativ prinsipi va implikatura nazariyasi, Brown va Levinsonning iltifot modeli, CCSARP loyihasi doirasidagi kross-madaniy pragmatika ishlari hamda Sperber va Wilsonning relevans nazariyasiga tayangan holda o'zbek-turk va ingliz tillaridagi muloqot ssenariylarini qiyoslaydi. Uzoq salomlashuv, takroriy takliflar, "Qayerga?" kabi savollar, shuningdek, ingliz tilidagi yumshatilgan buyruqlar ("You might want to...") turli madaniy skriptlar doirasida turlicha talqin qilinishi ko'rsatiladi. Metodologik jihatdan maqola adabiyotlar tahlili, nutq aktlari bo'yicha kross-kultural tadqiqotlar ma'lumotlari va o'zbek nutqiy amaliyotini madaniy skriptlar tilida qayta konseptualizatsiya qilishga tayanadi. Xulosa sifatida pragmatik lakunalar leksik mos kelmaslikdan ko'ra chuqurroq – qadriyatlar ierarxiyasi, "yuz" (face) tushunchasi va shaxsiy hududga aralashish chegaralaridagi farqlar bilan bog'liq ekani isbotlanadi.

Kirish. Pragmatik lakunalar tushunchasi tilshunoslikda nisbatan yangi, ammo kross-madaniy muloqotdagi ko'plab "tushunmovchiliklar"ni izohlashga imkon beruvchi kategoriya sifatida ahamiyat kasb etadi. Leksik lakunadan farqli ravishda pragmatik lakuna so'zlar yoki grammatik modellarning mavjud-yo'qligiga emas, balki ularning qaysi vaziyatda, qanday illokutiv kuch bilan, qanday ijtimoiy oqibatlar bilan qo'llanishiga taalluqlidir. Grice kooperativ prinsipi muloqot ishtirokchilari ma'no yaratishda ostki qatlam – implikaturalar, taxminlar va kontekstual xulosalarga tayanishlarini ko'rsatadi; u suhbatni boshqaruvchi umumiy tamoyil sifatida "suhbatga maqsadga muvofiq, yetarli, aniq va tartibli hissa qo'shish"ni talqin etadi¹. Grice modeliga tayangan holda keyingi pragmatik tadqiqotlar ma'no ko'pincha "aytilmagan, ammo anglashilishi kutiladigan" tarkibda yashirinishini ta'kidlaydi; aynan shu yashirin qatlamlar boshqa madaniyat vakillari uchun "pragmatik bo'shliq" hosil qiladi.

Brown va Levinsonning iltifot nazariyasi esa pragmatik lakunalarni "face" tushunchasi bilan bog'laydi. Ular "face"ni har bir individning ijtimoiy obro'si, o'zini ijtimoiy maydonda qanday ko'rishni istashi haqidagi kutishlar majmui sifatida sharhlab, ijobiy (positive) va salbiy (negative) face o'rtasidagi farqlarni tahlil qiladi². Ijobiy iltifot strategiyalari yaqinlik, birdamlik va umumiylikni kuchaytirishga, salbiy iltifot strategiyalari esa boshqa shaxsning avtonomiyasi va "bezovta qilinmaslik huquqi"ni himoya qilishga qaratilgan. Turli madaniyatlarda aynan qaysi strategiya markaziy o'ringa chiqishi ham pragmatik lakunalarning manbaiga aylanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Kross-madaniy pragmatika doirasida nutq aktlarining kultural variativligi eng avvalo CCSARP loyihasi doirasida tizimli tadqiq qilingan. Blum-Kulka va Olshtain turli tillarda so'rov va uzr nutq aktlarining realizatsiya shakllarini solishtirgan holda, ikkinchi til o'rganuvchilari grammatik va leksik kompetensiyani egallagan bo'lsalar ham, pragmatik darajada muvaffaqiyatsizlikka uchrashlari mumkinligini ko'rsatadi³. Maqolaning metodologik asosini tashkil etgan diskursni to'ldirish testi (discourse completion test, DCT) mazkur nutq aktlarini turli sotsial parametrlar – masofa, maqom va boshqalar – bo'yicha qiyoslash imkonini beradi⁴.

Blum-Kulka, House va Kasper tomonidan tahrir qilingan "Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies" to'plamida DCT natijalari

asosida so'rovlar direktelek darajasi, ichki va tashqi yumshatish vositalari, vaziyatga ko'ra strategiya tanlash kabi parametrlarda turli lingvokultural kesimida tizimli tafovutlar borligi ko'rsatiladi (Blum-Kulka, House, and Kasper). Masalan, Faerch va Kasper interlanguage so'rovlarida ichki (leksik-grammatik) va tashqi (preparator, sabab keltirish, iltimos oldidan kechirim so'lash va hokazo) modifikatorlarning qo'llanishiga alohida e'tibor qaratadi⁵. Rintell va Mitchell esa ayni CCSARP ma'lumotlaridan foydalanib, DCTning afzalliklari bilan bir qatorda, uning cheklovlarini ham tahlil qiladi va natijalarni tabiiy korpuslar bilan solishtirish zarurligini qayd etadi⁶.

Sperber va Wilson ilgari surgan relevans nazariyasi pragmatik lakunalarning kognitiv mexanizmini izohlashga xizmat qiladi. Ularning fikricha, inson aqli tabiatan "relevant" (kutilyotgan kognitiv foyda yuqori va uni qayta ishlash xarajati past bo'lgan) ma'lumotga yo'naltirilgan bo'lib, kommunikatsiyaning o'zi suhbatdosh e'tiborini o'ziga qaratish va shu orqali "mening aytayotganim senga yetarlicha foydali bo'ladi" degan da'vodir⁷. Turli madaniyatlarda "kutilyotgan relevans" darajasi va uni ta'minlash uchun talab qilinadigan eksplicitlik bosqichi turlicha bo'lgani bois, bir tilda "yetarlicha ravshan" bo'lgan ishora boshqa tilda haddan tashqari noaniq yoki, aksincha, ortiqcha to'g'ridan-to'g'ri bo'lishi mumkin.

Wierzbicka madaniy skriptlar va NSM (Natural Semantic Metalanguage) yondashuvi doirasida "til – madaniyat – qadriyatlar" uchligini tahlil qilib, turli jamiyatlardagi nutq odatlari tagida yotgan yashirin qoidalarni elementar semantik birliklar yordamida qayta ifodalaydi⁸. Unga ko'ra, har bir lingvokultura o'ziga xos "odatiy gapirish usuli"ga ega va bu usul, masalan, "xalq boshqalar bilan gaplashayotganda qanday his qilishi kerak", "kim kimga qachon va qanday gapirishi mumkin" kabi skriptlar orqali tasvirlanishi mumkin. Shunday skriptlar mos kelmagan joyda pragmatik lakunalar paydo bo'ladi.

Zamonaviy kross-madaniy pragmatika ushbu yondashuvlarni integratsiya qilishga intiladi. House va Kádár kross-madaniy pragmatika "turli lingvokulturalarda tilning qo'llanishini qiyosiy o'rganish"dan iborat ekani, unda nutq aktlari, marosimiy ifodalar va diskurs darajasidagi birliklar birgalikda ko'rilishi zarurligini ta'kidlaydi⁹. Ularning multimetod yondashuvi DCT, ro'l o'ynash, tabiiy korpuslar, introspektiv

¹ Grice, H. Paul. "Logic and Conversation." Syntax and Semantics: Speech Acts, vol. 3, edited by Peter Cole and Jerry L. Morgan, Academic Press, 1975, pp. 41–58.

² Brown, Penelope, and Stephen C. Levinson. "Universals in Language Usage: Politeness Phenomena." Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction, edited by Esther N. Goody, Cambridge UP, 1978, pp. 56–310.

³ Blum-Kulka, Shoshana, and Elite Olshtain. "Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP)." Applied Linguistics, vol. 5, no. 3, 1984, pp. 196–213.

⁴ Blum-Kulka, Shoshana, and Elite Olshtain. "Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP)." Applied Linguistics, vol. 5, no. 3, 1984, pp. 196–200.

⁵ Faerch, Claus, and Gabriele Kasper. "Internal and External Modification in Interlanguage Request Realization." Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies, edited by Shoshana Blum-Kulka, Juliane House, and Gabriele Kasper, Ablex, 1989, pp. 221–247.

⁶ Rintell, Ellen M., and Catherine J. Mitchell. "Studying Requests and Apologies: An Inquiry into Method." Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies, edited by Shoshana Blum-Kulka, Juliane House, and Gabriele Kasper, Ablex, 1989, pp. 248–272.

⁷ Sperber, Dan, and Deirdre Wilson. Relevance: Communication and Cognition. 2nd ed., Blackwell, 1995, pp. 1–326.

⁸ Wierzbicka, Anna. "Cultural Scripts": A Semantic Approach to Cultural Analysis and Cross-Cultural Communication. Pragmatics and Language Learning, Monograph Series, vol. 5, edited by Lawrence Bouton and Yamuna Kachru, University of Illinois, 1994, pp. 1–24.

⁹ House, Juliane, and Daniel Z. Kádár. Cross-Cultural Pragmatics. Cambridge UP, 2021, pp. 1–3.

intervyularni birlashtirish orqali “formulalar” va ularning illokutiv kuchi o’rtasidagi madaniy tafovutlarni qayta qurishga urinadi¹⁰.

Ushbu maqola metodologik jihatdan, bir tomondan, yuqoridagi nazariy va empirik ishlar tahliliga, ikkinchi tomondan esa o’zbek nutqiy tajribasi asosida konstruktiv-analitik tasvirga tayanadi. Maqsad aniq statistik natija berish emas, balki mavjud kross-kultural tadqiqotlar fonida o’zbek (va qisman turk) muloqot amaliyotida kuzatiladigan nutq odatlarini konseptual rekonstruksiya qilishdir. Shuning uchun maqolada misollar sifatida keltirilgan vaziyatlar ideal tiplari sifatida, madaniy skriptlar esa Wierzbicka tavsiya qilganidek soddalashtirilgan, ammo empirik kuzatishlar bilan mos keluvchi model sifatida talqin etiladi¹¹.

Natija. O’zbek va turk tilida muloqot odatda pozitif iltifot strategiyalariga suyanadi: uzoq salomlashuv, hol-ahvolni bir necha bosqichda so’rash, kamtarlikni ta’kidlovchi iboralar, mehmonni takror-takror taklif qilish, suhbatdoshni “yolg’iz qoldirmaslik” kabi xatti-harakatlar ijtimoiy jihatdan maqbul va kutilgan hisoblanadi. Bunday muhitda “ortiqcha sukut” yoki “tez mavzuga o’tish” ko’pincha sovuqxonlik, e’tiborsizlik yoki “hurmatsizlik” sifatida qabul qilinadi. Ingliz tilida esa qisqa salomlashuv (“Hi”, “How are you?”) va tezkor ravishda asosiy mavzuga o’tish ko’pincha samaradorlik va shaxsiy hududga hurmat belgisi bo’lib, Brown va Levinson ta’kidlagan salbiy face – ya’ni “aralashuvdan xoli bo’lish huquqi”ni muhofaza qilish bilan uyg’unlashadi¹².

Shu bois bir xil lingvistik forma turli madaniyatlarda turlicha illokutiv kuchga ega bo’lishi mumkin. Ingliz tilidagi “You might want to...” konstruksiyasi formal jihatdan maslahatga o’xshasa-da, relevans nazariyasi nuqtai nazaridan qaralganda bu konstruksiya ko’pincha kuchli direktiv signal – mas’ul shaxsning yumshatilgan, biroq aniq topshirig’i sifatida talqin qilinadi¹³. O’zbek yoki turk so’zlovchisi esa bu iborani ko’pincha “umumiy tavsiya, xohlasang bajar, xohlamasang yo’q” tarzida qabul qilishi, natijada institutsional vaziyatda (masalan, rahbar–xodim muloqotida) kutilgan harakatni bajarmasligi mumkin. Bu yerda pragmatik lakuna aynan illokutiv kuchni kodlash va dekodlashdagi sistematik tafovutdan kelib chiqadi.

O’zbek muloqotidagi “jamoaviy nazorat” skriptlari ham pragmatik lakunaning yorqin ifodasidir. Ko’chada tanish uchraganda “Qayerga?” savolini berish mahalliy skriptlarda: “men sening hayotingga befarq emasman”, “sening ishlaring meni qiziqtiradi”, “agar yordam kerak bo’lsa, ayta olasan” degan implicaturalarga tayanadi. Grice mezonlari bo’yicha bu savol nafaqat ma’lumot so’rashi, balki ijtimoiy yaqinlik va birdamlikni signal qilishi bilan ham relevant hisoblanadi¹⁴. Ingliz tilidagi muloqotda esa shaxsiy marshrutni, xususan, “where are you going?” tarzida bevosita surishtirish ko’pincha haddan tashqari aralashuv, “private space”ni buzish sifatida qabul qilinishi mumkin; bu yerda negative face ustuvorligi ustida qurilgan skriptlar faol. Natijada bir xil savolning inglizcha ekvivalenti illokutiv kuch jihatidan keskin farq qiladi va pragmatik lakuna paydo bo’ladi.

Blum-Kulka va Olshtain ko’rsatganidek, so’rov va uzr nutq aktlari bo’yicha ham madaniyatlar o’rtasida muntazam farqlar bor: ayrim tillar direkteleklilikni, boshqalari esa bilvosita strategiyalarni afzal ko’radi¹⁵. O’zbek tilidagi “bir piyola choy ichib keting”, “uyga kirib o’ting” kabi takliflar ko’pincha ritual formula bo’lib, har doim ham real institutsional taklifni anglatmaydi; shu bilan birga ma’lum vaziyatlarda bu taklifni rad etish qo’pol yoki “ko’ngilni xira qiluvchi” harakat sifatida talqin qilinadi. Ingliz tilidagi “You must come for dinner sometime” kabi formulalar ham ko’p holatlarda ritual xarakterga ega bo’lsa-da, ularning qabul qilinishi va bajarilishi bo’yicha kutilmalar boshqa: takrorlanmagan, konkretlashtirilmagan taklifni rad etish odatda ijtimoiy muammo tug’dirmaydi. Demak, iltifot formulasining o’zi emas, balki bu formula bilan bog’langan madaniy skriptlar o’rtasidagi nomuvofiqlik pragmatik lakunani yuzaga keltiradi¹⁶.

Pragmatik lakunalar tarjima amaliyotida ham keskin seziladi. Masalan, o’zbek tilida hurmat ifodasi sifatida ko’p qo’llanadigan “Domla, bir savol bilan chalg’itib qo’ymadimmi?” kabi kirish gaplari

ko’pincha ingliz tilida to’g’ridan-to’g’ri semantik ekvivalent (“Am I not disturbing you with a question?”) orqali ifodalanganda haddan tashqari apologetik, o’ziga ishonchsiz ohang sifatida qabul qilinishi mumkin. Inglizcha akademik muhitda esa “Sorry to bother you, I have a quick question about...” kabi formulalar ma’lum darajada normativ bo’lsa-da, ular Grice kooperativ prinsipi nuqtai nazaridan “ortiqcha” emas, balki relevansni oshiruvchi ijtimoiy signal sifatida talqin etiladi¹⁷.

Muhokama. Wierzbicka madaniy skriptlar yondashuvi o’zbek nutq odatlaridagi pragmatik lakunalarni konseptual aniqlashtirishga yordam beradi. Masalan, o’zbek tilida salomlashuv va hol-ahvol so’rash skriptini shartli ravishda quyidagicha qayta qurish mumkin: “odamlar bir-birini ko’rganda shunday o’ylaydi: men bu odamga yaxshi munosabatda ekanimni ko’rsatishim kerak; men undan u va uning oilasi haqida so’rashim kerak; men unga yaxshi tilaklarimni aytishim kerak; agar men buni qilmasam, u meni sovuqqon deb o’ylashi mumkin”. Inglizcha skript esa, soddalashtirilgan holda, “men bu odamga qisqa salom berishim kerak; men uning shaxsiy hayotiga chuqur kirmasligim kerak; agar u ko’proq gaplashishni xohlasa, o’zi mavzuni kengaytiradi” tarzida bo’lishi mumkin¹⁸. Shu tarzda qayta qurilgan skriptlar o’rtasidagi nomuvofiqlik salomlashuvning uzunligi, savollar soni va ularning mazmuni bo’yicha pragmatik lakunalarni tushuntiradi.

House va Kádár ta’kidlagan multimodallik tamoyili nuqtai nazaridan qaralganda, pragmatik lakunalarni o’rganishda faqat diskurs namunalari tahlil qilish emas, balki ishtirokchilarning metapragmatik mulohazalari – ya’ni “bu ibora siz uchun qanday ohangda eshitiladi?”, “bu savol sizga yoqimli yoki noqulaymi?” kabi savollar orqali ularning o’zlari tuzayotgan skriptlarni ham fosh etish zarur¹⁹. Masalan, o’zbek ishtirokchilari “Qayerga?” savolini ko’pincha “mehribonlik” va “hamdardlik” bilan bog’lasa, ingliz ishtirokchilari bunday to’g’ridan-to’g’ri savolni “privacy”ga tajovuz sifatida baholashi mumkin. Bu esa konseptual emas, aynan pragmatik lakunaga misol bo’ladi: leksik darajada savol oddiy lokatsiya so’rovini ifodalaydi, illokutiv darajada esa turli madaniy qiymatlarga ulanadi.

Xulosa. O’rganilgan nazariy manbalar va kross-madaniy pragmatika tadqiqotlari tahlili shuni ko’rsatadiki, pragmatik lakunalar tilga oid “bo’shliq” emas, balki turli lingvokulturalarda nutq aktlarining qanday va qachon qo’llanishi, qaysi formula qaysi illokutiv kuchga ega ekani haqidagi skriptlarning nomuvofiqligi bilan bog’liq. Grice kooperativ prinsipi va implikatura nazariyasi, Brown va Levinsonning iltifot modeli, Blum-Kulka va hamkorlarining CCSARP loyihasi hamda Sperber va Wilsonning relevans nazariyasi bu nomuvofiqliklarning kognitiv va sotsial mexanizmlarini tushuntirishga imkon beradi. Wierzbicka ishlab chiqqan madaniy skriptlar yondashuvi esa o’zbekcha nutq odatlarini – uzoq salomlashuv, jamoaviy nazorat, takroriy takliflar va hokazolarni – eksplitsit semantik formulalar shaklida qayta ifodalashga, shu orqali pragmatik lakunalarni aniqroq ko’rishga yordam beradi.

Amaliy nuqtai nazardan pragmatik lakunalarni anglash tarjima, chet tili o’qitish va madaniyatlararo muloqot ko’nikmalarini shakllantirish uchun muhimdir. Lingvodidaktik jarayonda nafaqat leksik va grammatik kompetensiya, balki iltifot strategiyalari, nutq odatlari va ijtimoiy maqbullik chegaralari ham maxsus o’rgatilishi, DCT, ro’l o’ynash va metapragmatik muhokamalar yordamida talabalarning “ikkinchi madaniyat skriptlari”ni ongli ravishda shakllantirish zarur. Aks holda, til o’rganuvchilar grammatik jihatdan to’g’ri, ammo pragmatik jihatdan nomaqbul utteranslar ishlab chiqarib, “pragmatik failure” holatiga tushib qolishlari mumkin.

Shunday qilib, pragmatik lakunalar bu – muloqot ishtirokchilarining yashirin kutilmalari, “yuz”ni himoya qilish usullari va relevans haqidagi tasavvurlari mos kelmagan nuqtada paydo bo’ladigan bo’shliqlardir. Ularni aniqlash va tahlil qilish, bir tomondan, tilshunoslik uchun nazariy ahamiyatga ega bo’lsa, ikkinchi tomondan, ko’p madaniyatli jamiyatlarda kundalik muloqotning muvaffaqiyatini ta’minlashga xizmat qiladi.

¹⁰ House, Juliane, and Dániel Z. Kádár. *Cross-Cultural Pragmatics*. Cambridge UP, 2021, pp. 3–5.

¹¹ Wierzbicka, Anna. “‘Cultural Scripts’: A Semantic Approach to Cultural Analysis and Cross-Cultural Communication.” *Pragmatics and Language Learning*, Monograph Series, vol. 5, edited by Lawrence Bouton and Yamuna Kachru, University of Illinois, 1994, pp. 10–20.

¹² O’sha manbaa

¹³ O’sha manbaa

¹⁴ Grice, H. Paul. “Logic and Conversation.” *Syntax and Semantics: Speech Acts*, vol. 3, edited by Peter Cole and Jerry L. Morgan, Academic Press, 1975, pp. 50–55.

¹⁵ O’sha manbaa

¹⁶ O’sha manbaa

¹⁷ Grice, H. Paul. “Logic and Conversation.” *Syntax and Semantics: Speech Acts*, vol. 3, edited by Peter Cole and Jerry L. Morgan, Academic Press, 1975, pp. 52–55.

¹⁸ Wierzbicka, Anna. “‘Cultural Scripts’: A Semantic Approach to Cultural Analysis and Cross-Cultural Communication.” *Pragmatics and Language Learning*, Monograph Series, vol. 5, edited by Lawrence Bouton and Yamuna Kachru, University of Illinois, 1994, pp. 5–15.

¹⁹ O’sha manbaa

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Blum-Kulka, Shoshana, and Juliane House. "Cross-Cultural and Situational Variation in Requesting Behavior." *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, edited by Shoshana Blum-Kulka, Juliane House, and Gabriele Kasper, Ablex, 1989, pp. 123–154.
2. Blum-Kulka, Shoshana, and Elite Olshtain. "Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP)." *Applied Linguistics*, vol. 5, no. 3, 1984, pp. 196–213.
3. Blum-Kulka, Shoshana, Juliane House, and Gabriele Kasper, editors. *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*. Ablex, 1989, 300 pp.
4. Brown, Penelope, and Stephen C. Levinson. "Universals in Language Usage: Politeness Phenomena." *Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction*, edited by Esther N. Goody, Cambridge UP, 1978, pp. 56–310.
5. Brown, Penelope, and Stephen C. Levinson. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge UP, 1987, 345 pp.
6. Faerch, Claus, and Gabriele Kasper. "Internal and External Modification in Interlanguage Request Realization." *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, edited by Shoshana Blum-Kulka, Juliane House, and Gabriele Kasper, Ablex, 1989, pp. 221–247.
7. Grice, H. Paul. "Logic and Conversation." *Syntax and Semantics: Speech Acts*, vol. 3, edited by Peter Cole and Jerry L. Morgan, Academic Press, 1975, pp. 41–58.
8. House, Juliane, and Dániel Z. Kádár. *Cross-Cultural Pragmatics*. Cambridge UP, 2021, xvi + 286 pp.
9. Rintell, Ellen M., and Catherine J. Mitchell. "Studying Requests and Apologies: An Inquiry into Method." *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, edited by Shoshana Blum-Kulka, Juliane House, and Gabriele Kasper, Ablex, 1989, pp. 248–272.
10. Sperber, Dan, and Deirdre Wilson. *Relevance: Communication and Cognition*. 2nd ed., Blackwell, 1995, viii + 326 pp.
11. Wierzbicka, Anna. "'Cultural Scripts': A Semantic Approach to Cultural Analysis and Cross-Cultural Communication." *Pragmatics and Language Learning, Monograph Series*, vol. 5, edited by Lawrence Bouton and Yamuna Kachru, University of Illinois, 1994, pp. 1–24.
12. Wierzbicka, Anna. *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*. 2nd ed., Mouton de Gruyter, 2003, xxxvii + 502 pp.